

TERNOPIL VOLODYMYR HNATIUK
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
CENTRE OF SOCIAL DEVELOPMENT AND INNOVATIONS
EAST ABERDEEN EDUCATIONAL RESOURCES

ISSN (Online): 2520-6230

ISSN (Print): 2520-6451

Scientific Papers

**SOCIAL WORK
& EDUCATION**

Vol. 5, No 1, 2018

Ternopil-Aberdeen, 2018

ЗМІСТ

РЕДАКТОРИ

Віра Поліщук, Анна Слезанська..... 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Ігрові технології: суть, можливості роботи з
військовослужбовцями учасниками бойових дій

Юрій Бриндіков..... 8

Контент-аналіз професіограми фахівця соціальної сфери,
компетентного у розв'язанні професійних конфліктів

Світлана Калаур..... 18

Критерії і показники безпечної поведінки підлітків при
здійсненні соціально-педагогічної підтримки вихованців в
умовах оздоровчого табору

Данило Конончук..... 29

Соціальний супровід сім'ї дитини з особливими потребами

Оксана Оксенюк..... 38

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Зародження і становлення соціономічних професій у
міжнародному освітньому просторі

Валентина Березан..... 47

Формування професійної етики майбутніх соціальних
працівників університетів: методичний аспект

Роксоляна Зозуляк-Случик..... 57

Концептуальні підходи професійної підготовки майбутніх
соціальних педагогів до соціальної реабілітації учнів
загальноосвітніх навчальних закладів

Наталія Сайко..... 67

Зміст і структура готовності майбутніх соціальних працівників
до організації волонтерської діяльності

Катерина Червоненко 79

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Життєва компетентність підлітків: сутність та особливості формування в умовах загальноосвітнього навчального закладу <i>Дар'я Великжаніна</i>	88
Кібербезпека у сучасному соціумі та вдосконалення підготовки майбутніх фахівців галузі на засадах компетентнісного підходу <i>Сергій Воскобойніков, Сергій Мельник</i>	103
Погляди та думки китайських лінгвістів щодо визначення прикладної лінгвістики у Китаї <i>Гунько Любов</i>	113
Співвідношення академічного та професійного підходів у вищій освіті на зламі століть (на прикладі морської освіти) <i>Іван Рябуха</i>	121
Компетентнісний підхід у розвитку особистості сучасного підлітка <i>Олександр Сватенков, Тетяна Сватенкова</i>	130
Сучасні тенденції екологічної освіти дітей дошкільного віку: зарубіжний досвід <i>Ганна Чайковська</i>	139
ПРО АВТОРІВ	151
ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ	154

Social Work & Education

©SW&E,2017

УДК 37.016:504

Anna Chaikovska,

PhD, Associate professor,
Department of Pedagogy and
Methodology of primary and preschool
education,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National
Pedagogical University

Ганна Чайковська,

кандидат біологічних наук, доцент,
кафедра педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

Ternopil, Ukraine

м.Тернопіль, Україна

chaikovska_anna@ukr.net

Article history:

Received: February 28, 2018

1st Revision: March 13, 2018

Accepted: March 27, 2018

ORCID iD:**0000-0003-4614-3843**

Chaikovska, A. (2018). Modern tendencies of ecological education of preschool children: foreign experience, *Social Work and Education*, Vol. 5, No. 1., pp. 139-150.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

АНОТАЦІЯ. Освітні реформи в Україні направлені на глибокий аналіз і перебудову освіти з позицій її екологізації й наближення до світових стандартів. Фундаментом творення нового освітнього простору є його дошкільна ланка як важливий етап у становленні екологічної культури особистості. Вивчення зарубіжного досвіду з екологічного виховання дітей дошкільного віку дозволили визначити основні напрями, схарактеризувати пріоритетні тенденції екологічної освіти і виокремити концептуальні ідеї для їх апробації в закладах дошкільної освіти України. До сучасних напрямів екологічної освіти дітей дошкільного віку за кордоном належать: виховання почуття любові до природи через безпосереднє спілкування з нею; формування навичок здорового способу життя як компонента екологічної культури; виховання бережливого ставлення до природи шляхом формування вмінь економії природних ресурсів; єдність сім'ї й закладу дошкільної освіти в екологічному вихованні дошкільників. Ключовими тенденціями сучасної зарубіжної екологічної педагогіки визначено: посилення емоційно-чуттєвого компонента, зростання значення духовної, естетичної цінності природи; збереження і зміцнення здоров'я дитини у гармонії із навколишнім середовищем; виховання екологічно свідомої особистості шляхом формуванням культури споживання природних ресурсів; зростання ролі сім'ї як партнера з правом ініціативи, активної дії й контролю. У статті встановлено єдність принципів екологічної освіти у закордонній та вітчизняній практиці; встановлено, що виявлені тенденції зарубіжної екологічної освіти є ключовими і у вітчизняному освітньому просторі, проте потребують більш активної апробації і ширшого впровадження.

Ключові слова: екологічна освіта, світовий досвід, заклади дошкільної освіти, тенденції, форми та методи екологічного виховання, діти дошкільного віку.

Вступ

Освітні реформи в Україні, спрямовані на модернізацію цієї галузі, передбачають глибокий аналіз і перебудову освіти з позицій її екологізації та наближення до світових стандартів. Не викликає жодного сумніву, що екологічна освіта є фактором стійкого розвитку цивілізації, здатним консолідувати суспільство на еколого орієнтований спосіб життя. Основним завданням цього напрямку освіти є формування моделей поведінки, звичок, стилю життя, рівня екологічної культури, що відповідає потребам сталого розвитку людства.

Фундаментом творення нового освітнього простору є його дошкільна ланка як важливий етап у становленні екологічної культури особистості. Мета екологічної освіти в дошкільному закладі полягає у формуванні елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвитку в дитини позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, реалістичних уявлень про явища природи, практичних вмій, дбайливого ставлення до її компонентів.

У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісних орієнтацій особистості, що є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи.

Водночас закон України „Про дошкільну освіту” одним із ключових завдань визначає виховання свідомого ставлення до довкілля. Адже в цей період дитина починає виділяти себе з довкілля, формуються основи її морально-екологічних позицій, відчуття емоційної близькості зі світом живої природи, закладаються основи екологічного світогляду.

З огляду на сказане, цілком закономірними є намагання науковців-практиків обґрунтувати концептуальні засади екологічної освіти. Зокрема, визначено систему завдань екологічної освіти дошкільників, яка окреслює ключові орієнтири роботи у цій освітній галузі, а саме: формування системи елементарних наукових екологічних знань, доступних розумінню дитини-дошкільника (насамперед як засобу становлення усвідомлено-правильного ставлення до природи); розвиток пізнавального інтересу до світу природи; формування первинних умінь і навичок екологічно грамотної і безпечної для природи і для самої дитини поведінки; виховання гуманного, емоційно-позитивного, дбайливого ставлення до світу природи і навколишнього світу в цілому; розвиток почуття емпатії до об'єктів природи; формування умінь і навичок спостережень за природними об'єктами і явищами; формування первісної системи ціннісних орієнтацій (сприйняття себе як частини природи, взаємозв'язку людини і природи, самоцінність і різноманіття значень природи, цінність спілкування з природою); освоєння елементарних норм поведінки щодо природи, формування навичок раціонального природокористування в повсякденному житті; формування вміння і бажання зберігати природу і за необхідності надавати їй допомогу (догляд за живими об'єктами), а також навичок елементарної природоохоронної діяльності в найближчому оточенні;

формування елементарних умінь передбачати наслідки своїх дій щодо навколишнього середовища (Лисенко, 2009).

Зауважимо, що виконання цих завдань вимагає модернізації вітчизняної дошкільної освіти. Це мотивує до вивчення зарубіжного досвіду з екологічного виховання дітей дошкільного віку задля адаптації конструктивних і підходів до національної системи освіти. Вивчення позитивних досягнень зарубіжних країн важливе ще й тому, що вирішення глобальних екологічних проблем у сучасних умовах можливе лише на основі міжнародного співробітництва.

У вітчизняній сучасній екологічній освіті помітний значний інтерес до проблеми екологічної освіти за кордоном. Методичні моделі екологічної освіти учнів Німеччини в закладах освіти середнього ступеня навчання досліджено у працях таких учених, як В. Ломакович, І. Рудьковської, А. Мальцевої, Т. Пантюк. Особливості екологізації змісту початкової освіти розкрито у дослідженнях О. Свистак-Яроцькою, Г. Марченко, Н. Величко. Висвітленню загальнотеоретичних аспектів екологічної освіти учнівської молоді у Великій Британії присвячені праці Я. Полякової, Г. Марченко, Я. Славської, Л. Чибіс. Зарубіжний досвід екологічної підготовки студентів вивчали Т. Кучай, І. Задорожна, О. Бочарова, Г. Чайковська.

Однак, незважаючи на значні здобутки науковців у розкритті цієї тематики, доводиться констатувати: проблеми пошуку й упровадження нових форм і засобів екологічної освіти дошкільників залишаються і надалі актуальними та недостатньо вирішеними.

Метою статті є обґрунтування пріоритетних тенденцій екологічної освіти дошкільників у зарубіжній практиці, а також визначення можливостей використання прогресивних ідей цього досвіду в закладах дошкільної освіти України.

Завдання статті: здійснити теоретичний аналіз наявних у науковій літературі досліджень з екологічної освіти дошкільників у різних країнах світу; виявити сучасні напрямки розвитку дошкільної екологічної освіти за кордоном, вивчити можливості адаптації прогресивних ідей цього досвіду у вітчизняну практику.

Методологія дослідження

З метою здійснення аналізу екологічної освіти дошкільників у різних країнах світу були використані теоретичні методи: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, зіставлення, осмислення відомостей про сучасні напрямки екологізації дошкільної освіти у зарубіжній практиці, почерпнутих з вивченням наукової літератури, результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників, періодичних видань щодо пріоритетних тенденцій екологічної освіти дошкільників за кордоном, а також осмислення відомостей щодо можливостей використання прогресивних ідей цього досвіду в вітчизняних закладах дошкільної освіти, отриманих даних за допомогою інших методів.

Основна частина

Вважаємо, що міжнародне співробітництво нашої держави в освітній галузі втілює дуалістичний підхід. По-перше, пошук сучасною вітчизняною педагогікою нових парадигм екологічного виховання і навчання звертає погляди науковців на цікаві педагогічні світові концепції з метою перенесення зарубіжного досвіду на власний освітній простір. По-друге, отримання емпіричних даних і теоретичної інформації українськими вченими допомагає міжнародним організаціям приймати рішення щодо розвитку екологічної освіти в різних країнах, координувати наукову діяльність на міжнародному рівні.

Сьогодні думки учених розділилися щодо використання знань педагогічної практики і науки різних країн у вітчизняній педагогіці. Одні вчені вважають, що вивчення зарубіжного досвіду допоможе вирішити екологічні проблеми у рідній країні, оскільки стимулюватиме до осмислення і оптимальної побудови своєї педагогічної системи. У інших педагогів є сумніви щодо можливостей запозичення зарубіжного досвіду, оскільки кожний народ має власну систему освіти, яка ґрунтується на віковому досвіді виховання, культурі, способі життя, віровченні та цінностях.

Зважаючи на актуальність проблеми дослідження та неоднозначність думок вчених щодо її вивчення, ми вважаємо, що вивчення досвіду екологічної освіти інших країн сприятиме взаємозбагаченню різних держав і створить можливості для вирішення гострих глобальних екологічних проблем у майбутньому.

Науковий пошук дав нам змогу визначити пріоритетні напрями екологічної освіти дошкільників за кордоном:

1. Виховання почуття любові до природи шляхом безпосереднього спілкування з нею (еколого-естетичне виховання).
2. Формування навичок здорового способу життя як компонента екологічної культури (еколого-валеологічне виховання).
3. Виховання бережливого ставлення до природи шляхом формування вмінь економії природних ресурсів (еколого-економічне виховання).
4. Єдність сім'ї та закладу дошкільної освіти в екологічному вихованні дошкільників (еколого-соціальне виховання).

Охарактеризуємо ці тенденції.

По-перше, аналіз літературних джерел засвідчує, що предметом наукових досліджень у зарубіжній педагогіці є безпосереднє спілкування дитини з природою. Завдання екологічного виховання дошкільників полягає у створенні умов для можливості побачити багатогранність, різноманітність форм, барв, звуків у природі, привернути увагу дітей до змін, що відбуваються в природі в різні пори року, навчити любити і розуміти природу, виховувати бажання бути активним учасником творення прекрасного у світі природи. Ці положення знаходимо у працях Я. Коменського (Чехія), Й.-Г. Песталоцці (Швейцарія), І. Канта, Р. Штайнера, Г. Гегеля, Ф. Фребеля (Німеччина); Дж. Локка, Г. Шеллі, В. Брауна, Т. Реймс (Велика Британія), Ж. Руссо, М. Монтессорі (Франція).

Доцільно наголосити, що характерною особливістю сучасної зарубіжної екологічної педагогіки є посилення емоційно-чуттєвого компонента, зростання значення духовної, естетичної цінності природи. Таке філософсько-педагогічне

обґрунтування виховання дитини засобами природи яскраво відображені в теорії Штайнер-педагогіки, вальдорфської педагогіки у Німеччині. Науковці вважають, що яскраво краса природи сприймається в дитинстві, а закарбувавшись у відчуттях і думках, проходить крізь усе життя людини. Вчені вважають, що дитина належить природі і повинна черпати у ній сили, необхідні для розвитку її тіла і духу (Воробель, 2012).

Без сумніву, чуттєве сприймання і розуміння світу як частини своєї природи допомагає дитині любити її як саму себе і прикладати максимум зусиль для збереження і процвітання різних форм життя в доквіллі навколишнього світу. Природа стає невичерпним джерелом для здійснення розумового, морального, етичного виховання дітей. Догляд за рослинами, тваринами, вплив на природу формують дух і пізнання дитини, її характер і почуття, є джерелом для внутрішнього морального вдосконалення. У європейських країнах чимало закладів дошкільної освіти розміщені в лісі. Німецькі вчені вважають, що спільне переживання краси природи зближує дітей, налагоджує між ними душевні відносини, зароджує почуття спільності, єдності думок, бажань, сприяє вихованню гуманного ставлення до природи.

Поширеною формою екологічної дошкільної освіти у Швеції стали заняття у „Лісових школах” або школах Муле. Метою цих закладів є знайомство дітей зі світом природи, її неповторністю та унікальністю, дослідження природних явищ, навчання правильній поведінці в природі, формування вмінь приймати самостійні рішення в екстремальних природних умовах. До ключових принципів лісових шкіл належить розвиток дітей засобами природи, зміцнення фізичного і психічного здоров'я. Методика „лісових шкіл” стала популярною і вийшла за межі Швеції: такі школи Муле тепер є в Норвегії, Японії, Прибалтиці тощо. Вони добре підходять для сільської місцевості, де діти можуть багато часу проводити в лісі.

Альтернативними дошкільними установами у Швеції є „вуличні сади”, в яких діти майже весь час знаходяться на свіжому повітрі: займаються садово-польовими роботами, відпочивають, займаються фізкультурою. Провідним методом екологічного виховання дітей дошкільного віку в Швеції є екологічні ігри, основна мета яких полягає в емоційному сприйнятті природи.

У Фінляндії вважають, що уміння бачити красу природи є першою умовою виховання світовідчуття та єдності із нею. Гармонія педагогічних впливів досягається шляхом постійного безпосереднього спілкування дітей із природою. Педагоги переконані, щоб відчувати себе частиною цілого людина має не епізодично, а постійно бути у відносинах із цим цілим. Задля систематичного екологічного дошкільного навчання створені Центри природи, а також облаштовані екологічні стежки та екологічні вежі у фінських лісах, де діти цікаво проводять вільний час. Об'єктами маршруту екологічної стежки є ділянки незайманої „дикої” природи, а також антропогенний ландшафт. Це дає змогу проводити порівняльне вивчення природного та рукотворного доквілля, вивчати характер діяльності людини, вчитися прогнозувати можливі наслідки такої діяльності (Парамонова, 2001).

Цікавим є досвід Японії, де формування любові до природи відбувається в єдності релігійного та екологічного виховання. Відсутність прагнення підкорити природу та пошук шляхів гармонійного співжиття з нею є основою екологічної політики країни. Божественне ставлення до природи, усвідомлення людиною самої себе як частини природи, прагнення жити в гармонії з природою є невіддільною частиною життя японського суспільства, основою виховання та формування національних рис характеру – поваги до життя, до старшого покоління, відповідальності за власні дії, вміння милуватись природою і відчувати природу джерелом насамперед духовного, а не матеріального задоволення. Вчення синто, буддизму, дзен-буддизму, даосизму, конфуціанства – є ефективною силою для усвідомлення людиною необхідності збереження природи, формування позиції поваги до всіх форм життя в навколишньому середовищі як запоруки гармонійного розвитку суспільства (Свистак-Яроцька О., 2016). Зазначимо, що чималий внесок у формування національної системи екологічної освіти зробили такі японські дослідники, як М. Гото (M. Goto), Т. Ендо (T. Endo), К. Козава (K. Kozawa), О. Абе (O. Abe), М. Іноуе (M. Inoue), М. Кімата (M. Kimata).

Привертає увагу екологічне виховання дітей у Китаї, де активно використовується педагогічна спадщина великого українського педагога Василя Сухомлинського. Китайським освітянам надзвичайно імпонують ідеї українського вченого, де природа є важливим виховним фактором, що накладає свій відбиток на педагогічний процес: з одного боку, природа полегшує виховний процес, бо є світом, у якому дитина народжується, пізнає себе і навколишню дійсність, а з іншого боку, ускладнює його, оскільки „робить її багатшою, багатограннішою”. Екологічне виховання у Китаї полягає у систематичному, цілеспрямованому впливові на дитину з метою її усвідомлення себе „частинкою природи” (Ли Цзихуа, 2005).

По-друге, ключовим напрямом екологічного виховання дошкільників за кордоном є еколого-валеологічне виховання. Природа є невичерпним джерелом всебічного розвитку дитини, тому одним із ключових завдань екологічної освіти є формування системи знань, поглядів, переконань про власне здоров'я. Основним інтегральним екологічним критерієм організму людини є її здоров'я, а гармонія відносин із навколишнім середовищем ґрунтується на рівновазі внутрішнього і зовнішнього середовища.

У зарубіжній практиці увага педагогів дошкільних закладів звернена до розкриття складних взаємозв'язків між людиною і природою, що є обов'язковим елементом у змісті екологічної освіти дошкільників. Педагоги вважають, що усвідомлення дітьми взаємозв'язків між живою і неживою природою формує уявлення про цілісність і стійкість природного середовища, а можливість його порушення неправильною діяльністю людини, що може позначитися на її здоров'ї. Сформувати любов до природи, закласти підвалини бережливого ставлення до неї – це означає і спонукати дітей постійно дбати про своє здоров'я.

Підкреслимо, що турбота про здоров'я підростаючого покоління є однією із ключових у європейському суспільстві. Так, у Фінляндії створена Маннергеймская Ліга захисту дітей, яка піклується про перетворення міського

середовища із урахуванням інтересів дітей. Мета Ліги – зведення до мінімуму несприятливих наслідків техногенної економіки, її негативного впливу на здоров'я дітей (Шульженко, 2005).

Доцільно згадати досвід валеологічного виховання дітей Швеції як одного із важливих завдань екологічної освіти. У дитячих садках цієї країни діти майже весь час проводять на свіжому повітрі, на вулиці навіть обідають та сплять. Особливо вимогливі шведи до їжі (екологічно чисті овочі та фрукти, м'ясо національного виробника тощо), оскільки вважають харчування важливим фактором формування здорового організму.

Заслуговує на увагу й підхід французів до впровадження екологічної освіти. У цій країні переконані, що перебування дітей серед природи, на „свіжому повітрі”, зміцнює їхні фізичні можливості, впливає на формування тіла. Вони вважають, що повноцінного фізичного розвитку можна досягти за умови виховання дітей серед природи, в середовищі, де вони можуть бігати, стрибати, задовольняти природні потреби у рухах, а також різноманітних іграх з природними матеріалами (снігом, водою, піском, землею тощо).

Збереження і зміцнення здоров'я дитини, формування здорових звичок, культурно-гігієнічних умінь і навичок у Норвегії тісно пов'язано із навичками перебування дітей у навколишньому середовищі. Особливість природних умов цієї країни не є перешкодою для перебування дітей на вулиці в будь-який час року. Це є природною активізацією рухової активності дітей, а суворі погодні умови в північній частині країни – природними факторами для загартовування організму дитини. Природним для практики дошкільних установ є організація сну дитини до 3 років на свіжому повітрі, організація спільної і вільної діяльності на ділянці дитячого саду.

По-третє, виховання бережливого ставлення до природи через формування вмій економії природних ресурсів є цивілізованим викликом сьогодення.

На основі здійсненого аналітичного опису, можемо констатувати, що в зарубіжній педагогіці виховання „екологічно свідомої особистості” пов'язують із формуванням культури споживання природних ресурсів, гармонізацією відносин людини з природою. Особливої значущості в екологічній освіті дошкільників надають формуванню потребнісної сфери психіки особистості та суспільства в цілому. Система взаємин людини та природи тут будується як своєрідний ланцюг „природа–суспільство–економіка”.

У освітньому процесі простежується чітка орієнтація на підготовку дітей до вирішення в майбутньому конкретних локальних задач. Так, для прикладу, модель екологічної освіти у різних федеральних землях Німеччини має ефективне та виразне гасло „Мислити глобально – діяти локально”.

Еколого-економічний підхід у вихованні дітей в дитячому садку передбачає декілька основних стратегій: розвиток вмій та навичок регулярного збору і сортування відходів у відповідні ящики, бочки, контейнери; формування вмій уникати утворення відходів, зменшувати об'єм сміття; розвиток поведінки дитини як покупця і споживача з позиції сталого розвитку; використання фінансових заохочень для вторинного перероблення та утилізації відходів.

Наведемо декілька конкретних прикладів.

У Фінляндії формування навичок піклування про природу активно починається з раннього дитинства. Форми виховного впливу найрізноманітніші: книги, на випуск яких держава виділяє чималі кошти, мультфільми, навчальні і розважальні ігри, теле- і радіопередачі. Візитівкою екологічної освіти дошкільників у Фінляндії є Roskisnalle („сміттьєве ведмежа”), яке уже понад десять років відвідує дитячі садки і цікаво розповідає дітям про особливості процесу утилізації сміття (Шульженко, 2005).

Великою популярністю за кордоном користуються центри рециклінгу, де за допомогою різноманітних прийомів виховують екологічну бережливість у підростаючого покоління. Маленьких слухачів (дітей 2–3 років) вчать сортувати сміття і викидати його в різні контейнери, пояснюють механізми продовження терміну придатності речей чи можливості їх вторинного використання, виховують правильну життєву позицію із екологічно доцільними пріоритетами. У центрі рециклінгу багато пізнавального: тут можна дізнатися про кругообіг речовин у природі, про особливості будови та життєдіяльності живих організмів і їх значення у природному середовищі, про природну і штучну переробку відходів і т.д. Сюди приходять на екскурсії і заняття вихованці закладів дошкільної освіти, учні та дорослі. Цікавим методом роботи із дітьми тут є „Дерево щастя” (на гілках висять „яблука” з висловами великих людей про екологію та життя); „Велосипед щастя” (на спицях якого зазначено окремі життєві ситуації: зустрів друга, купив будинок, придбав автомобіль). Дітям пропонується обговорити і розставити пріоритети.

Велике значення у формуванні бережливого ставлення до природи сучасних дітей відіграють інтернет-сайти. Вони є популярними серед дітей та дорослих у всіх зарубіжних країнах, активно рекламуються і мають великий виховний вплив. Окрім необхідної інформації з перероблення та утилізації відходів, безлічі корисних порад, тут можна знайти велику кількість навчальних екологічних матеріалів для дітей будь-якого віку. Так, у Швеції двічі на тиждень виходить передача для дітей „Jätteiden tuotannon matkaan” (подорож від виробництва до відходів), яка формує правила поведінки, спрямовані на дбайливе ставлення до природи.

У Норвегії дітей із раннього віку вчать поважати і цінувати життя в усіх його проявах; розуміти залежність людини від навколишнього середовища і природних ресурсів; мати чітке уявлення про екологічні проблеми сьогодення; знати права та обов’язки кожного громадянина і всього суспільства загалом до навколишнього середовища; набувати знань, навичок, умінь, щоб робити посильний внесок у розв’язання проблеми охорони природи.

По-четверте, важливим напрямом сучасної екологічної освіти в зарубіжних країнах вважається єдність сім’ї та дошкільного закладу. У сім’ї закладаються основи духовності і моральності, формується фундамент повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини, особливо важлива роль сім’ї на ранній стадії формування екологічної культури. Це розуміння спонукає дошкільний заклад до пильного вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім’ї, тобто до тісної взаємодії дошкільного навчального закладу і родини.

Зростання ролі сім'ї є однією з провідних тенденцій розвитку зарубіжної екологічної педагогіки. Сучасні заклади дошкільної освіти є абсолютно відкриті для батьків та громадськості, що вибудовується на переконанні у тому, що родина і дошкільний навчальний заклад, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини-дошкільника. Є глибоке розуміння того, що лише на принципах взаємної поваги, довіри, підтримки, єдиних вимог до дітей можна досягти освітніх цілей. Співпраця сім'ї і закладу дошкільної освіти будується за принципом духовної єдності, підвалиною якої є любов до дитини, сприймання її як вільної особистості, розуміння проблем становлення людської гідності, дорослішання і творчого розвитку (Парамонова, 2001).

Зауважимо, що батьки найчастіше виступають партнерами з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю, вони рівноправні союзники педагогів. Різні об'єднання (групи сімейного виховання, асоціації батьків, жіночі союзи, установи соціально-культурної анімації) скеровують свою різнопланову роботу на забезпечення сприятливо впливу довкілля на розвиток дитини.

Більшість європейських країн орієнтовані на відкриту модель екологічного виховання – „суспільна екологічна педагогіка”. Система екологічного виховання носить неперервний характер: сім'я – дитячий садок – школа – університет – професійна діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Узагальнюючи світовий досвід екологічної освіти дітей дошкільного віку, виокремимо загальні підходи та істотні ознаки. Насамперед, основними принципами екологічної освіти є такі: екоцентризм, природовідповідність, гуманність, цілісність, неперервність, культуровідповідність. У системі екологічного виховання дітей дошкільного віку в зарубіжних країнах пріоритетними є такі напрями: емоційно-ціннісний, оздоровчий, економічний та соціальний. Державна освітня політика є екологічно орієнтована і мотивована в суспільстві екологічними громадськими ініціативами. Відзначимо, що виявлені тенденції зарубіжної екологічної освіти є, певною мірою, ключовими і у вітчизняному освітньому просторі, проте потребують більш активної апробації і ширшого впровадження. Вважаємо за доцільне посилити економічний напрямок в екологічному вихованні дітей дошкільного віку, створити ефективне еколого-розвивальне середовище в закладах дошкільної освіти, розглянути питання можливості відкриття дошкільних закладів за межами урбанізованих міст.

Проведене дослідження не вичерпує багатоплановості проблеми. Предметом подальшого вивчення могло б стати питання апробації нових, ефективних форм та методів зарубіжної екологічної освіти у вітчизняних закладах дошкільної освіти.

Література

Воробель, М. М. (2012). Природа як засіб емоційно-естетичного розвитку дошкільників (на прикладі німецького досвіду). *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки.* (107), 18–25.

Закон України "Про дошкільну освіту". (2001). *Освіта України.* (33).

Концепція екологічної освіти України. (2002). *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України.* (7), 3–23.

Ли Цзихуа. (2005). Творче використання спадщини В.О. Сухомлинського в КНР. *Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки”*, 19.

Лисенко, Н. В. (2009). Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. *Київ, Україна: Слово.*

Парамонова, Л. А., Протасова Е. Ю. (2001). Дошкольное и начальное образование за рубежом: история и современность : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений. Москва, Россия: Академия.

Свистак-Яроцька, О. (2016). Концепція природи в релігійній та філософсько-етичній думці Японії як основа особливого ставлення японців до природи. *Педагогічний дискурс.* (20), 160–167.

Шульженко, А. К. (2005). Воспитание эстетического восприятия окружающей среды в европейских странах. *Экологическое образование.* (2), 29–33.

MODERN TENDENCIES OF ECOLOGICAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN: FOREIGN EXPERIENCE

Anna Chaikovska, Ph.D., Associate professor, Department of pedagogy
and methods of primary and preschool education,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine
chaicovska_anna@ukr.net

Abstract. *Educational reforms in Ukraine provide possibility for in-depth analysis and reorganization of education from the point of view of its ecologization and approaching world standards. The basis for creating a new educational space is its preschool link as an important stage in the formation of the individual ecological culture. This motivates to study the foreign experience in the environmental education of preschool children in order to adapt the constructive approaches to the national education system.*

The article attempts to characterize the priority tendencies of preschool children's ecological education in foreign practice, as well as to determine the possibilities of using progressive ideas of this experience in institutions of preschool education in Ukraine. To the modern directions of ecological education of preschool children abroad there were referred: growing up of love for nature through direct communication with it; forming of healthy lifestyle skills as a component of ecological culture; upbringing of a thrifty attitude toward nature through the formation of saving natural resources skills; unity of the family and the preschool education institution in the ecological upbringing of preschool children. The key tendencies of modern foreign ecological pedagogy were established; strengthening of the emotional-sensory component, growing of the spiritual, aesthetic value of nature; preserving and strengthening the child health in the harmony of relations with the environment; formation of an ecologically individual conscious through the formation of a culture of natural resources consumption; increasing the role of the family as a partner, an ally with the right to initiative, act and control. The article establishes the unity of ecological education principles in foreign and domestic practice: ecocentrism, natural correspondence, humanity, integrity, continuity and culture compliance with environmental education. The revealed tendencies of foreign ecological education are key in the domestic educational space, but require more active testing and wider implementation. The subject of further study will be the question of approbation of new, effective forms and methods of foreign ecological education in domestic institutions of pre-school education.

Key words: *ecological education, world experience, institutions of preschool education, tendencies, forms and methods of ecological education, preschoolers.*

References

Vorobel, M. M. (2012). Nature as means of emotional and aesthetic development of preschool children (on the example of German experience). *Scientific notes of the National Pedagogical University named after. M. P. Drahomanov. Series: Pedagogical and Historical Sciences.* (107), 18-25.

Law of Ukraine "On Preschool Education". (2001). *Education of Ukraine.* (33).

Concept of ecological education of Ukraine. (2002). *Information collection of the Ministry of Education and Science of Ukraine.* (7), 3-23.

Li Jihua. (2005). Creative use of the heritage of V. O. Sukhomlynsky in the Republic of China. Candidate's thesis, 19.

Lysenko, N. V. (2009). The theory and practice of environmental education: preschooler teacher. *Educational and methodical manual for higher educational establishments.* Kyiv, Ukraine: Word.

Paramonova, L. A, Protasova E. Yu. (2001). Preschool and Primary Education Abroad: History and Modernity: Textbook. Allowance for stud. supreme. ped. training. Institutions. Moscow, Russia: Academy.

Svistak-Yarotskaya, O. (2016). The concept of nature in the religious and philosophical and ethical thought of Japan as the basis of the special attitude of the Japanese to nature. *Pedagogical discourse.* (20), 160-167.

Shulzhenko, A. K. (2005). Educating the aesthetic perception of the environment in European countries. *Ecological education.* (2), 29-33

